

**Grondrechten binnen de Europese interne markt:
een tragikomisch conflict tussen waarden in de 'Domus Europaea'**

Grondrechten binnen de Europese interne markt: een tragikomisch conflict tussen waarden in de ‘Domus Europaea’

Rede van mr. dr. S.A. de Vries

uitgesproken op maandag 26 oktober 2015
aan de Universiteit Utrecht

ter aanvaarding van het ambt van hoogleraar in het
EU interne-marktrecht en grondrechten

Zutphen 2016

UITGEVERIJ *Paris*

Grondrechten binnen de Europese interne markt:
een tragikomisch conflict tussen waarden in de 'Domus Europaea'

ISBN 978-94-6251-101-9
NUR 828

© 2016, S.A. de Vries, Utrecht en Uitgeverij Paris bv, Zutphen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veeleenvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl).

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in een bloemlezing, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting Pro (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteurs, redacteur(en) en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten en onvolkomenheden, noch voor de gevolgen hiervan.

Mijnheer de Rector Magnificus,
zeer gewaardeerde toehoorders,

Inleiding

‘Ik kan u de gedaante van de wolk niet beter beschrijven dan door deze te vergelijken met een schermijnboom. Men zag als het ware een geweldige stam omhoogrijzen, die zich ten hemel vertakte. [...] De wolk was door de krachtige druk vanuit de berg omhooggestuwd, daarboven nam de druk af en de wolk verspreidde zich. Het ene ogenblik was hij wit, het andere ogenblik gevlekt en vuil, naar gelang er as op de aarde neerkwam’.¹

Dit is een passage uit de brief van Plinius de Jongere aan Tacitus, waarin hij op gedetailleerde wijze beschreef wat er 1936 jaar geleden op ongeveer 20 kilometer van het huis van zijn oom te Misenum gebeurde. Op deze drukkende dag van de 24e augustus van het jaar 79 vond namelijk een van de geweldigste uitbarstingen

1. B. Aafjes, *Dag van gramschap in Pompeji*, Amsterdam: J.M. Meulenhoff 1966, p. 41.

van de vulkaan de Vesuvius plaats. De stad Pompeji en nog een aantal andere steden in de Golf van Napels werden bedolven onder een dikke laag as en puimsteen.

Deze verschrikkelijke gebeurtenis, die veel mensenlevens heeft gekost, spreekt nog steeds tot de verbeelding. Uit de pen van schrijvers ontsproten fantasierijke verhalen, zoals de klassieke ‘rampenroman’ *The Last Days of Pompeii*.² Hoe groots de menselijke tragedie ook was, dankzij de uitbarsting van de Vesuvius werd Pompeji, zo schrijft Bertus Aafjes, ‘als het ware in één geweldige close-up verfilmd’,³ waardoor we veel te weten gekomen zijn over het dagelijks leven in een Romeinse stad.

Anno 2015 trilt de bodem onder de Europese Unie. Schokken kunnen tot ver buiten Brussel worden gevoeld en er is sprake van een toenemende nervositeit onder Europese burgers. De Europese Unie bevindt zich in een crisissituatie: eerst de economische teruggang, dan de eurocrisis en nu de vluchtelingen crisis, waarbij mensen uit Afrika en het Midden-Oosten in grote getalen een veilig heenkomen in de Europese Unie zoeken, voorbij Hongaarse hekken met prikkeldraad. Ondertussen keren in verschillende lidstaten groepen burgers, al dan niet verenigd in euro-sceptische en nationalistische partijen, zich vanwege uiteenlopende redenen en vol angst tegen het Europese integratieproject. Zijn dit tekenen die wijzen op een ophanden zijnde ramp? Moeten we vrezen dat het nageslacht straks de uiteengevallen resten van een bouwwerk, dat Europa decennialang vrede, veiligheid en welvaart heeft gebracht, onder as en puimsteen terugvindt?

Als beoefenaar van het Europese recht is het daarom essentieel om de juridische fundamenteën van het trillende bouwwerk van de Europese Unie nog eens aan een grondige inspectie te onderwerpen. Het juridische hart van dit bouwwerk bestaat grotendeels uit het recht betreffende de Europese interne markt, gebaseerd op verbodsnormen die stevig verankerd zijn in het Verdrag en uitgewerkt zijn in het Unierecht. Door het expansieve karakter van het interne-marktrecht en maatschappelijke en technologische ontwikkelingen, zoals digitalisering, ontwikkelingen op het terrein van het internet of de biotechnologie, wordt het marktintegratieproces op positieve wijze beïnvloed. Tegelijkertijd raken deze ontwikkelingen algemene belangen, ethische kwesties en grondrechten van individuele burgers. Daarbij kan gedacht worden aan consumentenbelangen, menselijke waardigheid, sociale rechten, het recht op privacy en bescherming van persoonsgegevens, het recht op intellectuele eigendom of de vrijheid van meningsuiting en informatie. Deze ontwikkelingen roepen vragen op over de verhouding tussen marktintegratie enerzijds en de bescherming van grondrechten anderzijds: grondrechten die traditioneel in het nationale recht en in het recht van internationale organisaties zijn neergelegd, maar ook en vooral sinds het Verdrag van Lissabon met het bindende Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie een aparte plaats hebben gekregen in het Unierecht.

Wie had ooit gedacht dat het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen (hierna: Hof van Justitie/Hof), die zich in de jaren 60, 70 en 80 van de vorige eeuw

2. E. Bulwer-Lytton, *The Last Days of Pompeii*, 1834.

3. B. Aafjes, *Dag van gramschap in Pompeji*, Amsterdam: J.M. Meulenhoff 1966, p. 25.